

УДК 336.61.2

JEL M14, 21

DOI: 10.31471/2409-0948-2024-2(30)-80-88

Зелінська Галина Олексіївна
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри прикладної економіки
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу
76019, Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15
e-mail: zelinska_haluna@i.ua
ORCID <https://orcid.org/0000-0003-2175-4883>

Андрусів Уляна Ярославівна
кандидат економічних наук, доцент,
завідувачка кафедри фінансів, обліку та оподаткування
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу
76019, Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15
e-mail: andrusivu@ukr.net
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0003-1793-0936>

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО ОРІЄНТОВАНОГО БІЗНЕСУ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНА

Анотація. Стаття присвячена питанням становлення та розвитку соціально орієнтованого бізнесу в Україні. Для розкриття теми дослідження вивчено досвід щодо функціонування соціального бізнесу за кордоном та пропонується його адаптація в реальних умовах нашої держави. Зокрема розкриваються питання стосовно корпоративної соціальної відповідальності бізнесу перед державою та споживачами його послуг. Держава, як генеральний суб'єкт соціального управління, зацікавлена у розвитку соціального підприємництва, інновацій, вдаючись до компетентного керівництва бізнесом. Саме воно дозволяє бізнесу не тільки виживати, а й розвиватись в об'єктивно існуючому конкурентному середовищі.

З'ясовано, що розвиток соціально орієнтованого бізнесу за кордоном пройшов тривалий шлях та управління ним характеризується особливостями культури, менталітету населення, регіону, де він функціонує. Аналізуючи різні моделі корпоративного управління за рубежом можемо зазначити, що роль держави є різною: від повного втручання до поміркованого та опосередкованого. В Україні спостерігається тільки початковий етап розвитку соціального бізнесу. Потребують розроблення та удосконалення нового законодавчого супроводу механізму організаційно- економічних заходів стосовно ефективного використання соціального підприємництва на різних рівнях управління. Визначено, що для розвитку соціально орієнтованого бізнесу в Україні варто використати кращі зразки і моделі світового управління, адаптуючи їх до наших умов з врахуванням особливостей розвитку території, її інфраструктурного забезпечення та ментальності населення.

У статті використано загальні методи дослідження, зокрема загальнонаукові – для розкриття змісту дослідження; абстрактно-логічний – для обґрунтування висновків; порівняння – для аналізу інформації тощо розвитку соціального бізнесу у промислово розвинутих країнах Америки, Європи та Азії. Серед традиційних методів розкриття змісту статті виділяємо літературний метод дослідження – вивчення Інтернет-джерел, законів, монографій, статей та інших публікацій тощо.

Встановлено, що трансформація бізнес-структур в Україні на інноваційних засадах є необхідною умовою їх розвитку. Забезпечення такого процесу дозволить створити

передумови для соціально-економічного зростання країни у довгостроковій перспективі через нарощування інтелектуального потенціалу соціуму, забезпеченості ринку праці людськими ресурсами з одної сторони, а з іншої – складним завданням у силу потужного впливу низки суб'єктивних чинників, спричинених зокрема неготовністю управлінських кадрів вищого керівництва у прийнятті гнучких рішень в умовах війни, нерозвиненістю соціальної інфраструктури, відсутністю прозорих взаємозв'язків держави з бізнес – структурами, громадськістю та місцевими співтовариствами.

Ключові слова: соціально орієнтований, бізнес, корпоративна соціальна відповідальність, населення, модель, управління, держава, соціальне підприємництво.

Zelinska Halyna Oleksiivna
doctor of economics, professor
professor of the Department of Applied Economics
Ivano-Frankivsk National Technical University oil and gas
76019, Ivano-Frankivsk, street. Carpathian, 15
e-mail: zelinska_haluna@i.ua

Andrusiv Uliana Yaroslavivna
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Head of the Department of Finance, Accounting and Taxation
Development Ivano-Frankivsk National Technical University oil and gas
76019, Ivano-Frankivsk, street. Carpathian, 15
e-mail: andrusivu@ukr.net

DEVELOPMENT OF SOCIALLY ORIENTED BUSINESS: INTERNATIONAL EXPERIENCE AND UKRAINE

Abstract. The article is devoted to issues of formation and development of socially oriented business in Ukraine. To reveal the topic of the research, the experience of the functioning of social business abroad is used and its adaptation in the real conditions of our country is proposed. In particular, issues related to the corporate social responsibility of business to the state and consumers of its services are revealed. The state, as the general subject of social management, is interested in the development of social entrepreneurship, innovations, resorting to competent business management. It allows business not only to survive, but also to develop in an objectively existing competitive environment.

It was found that the development of socially oriented business abroad has come a long way and its management is characterized by the peculiarities of culture, mentality, and the region where it operates. Analyzing different models of corporate governance abroad, we can note that the role of the state is different: from full intervention to moderate and indirect. In Ukraine, only the initial stage of social business development is observed. Improvement and development of new legislative support for the mechanism of organizational and economic measures regarding the effective use of social entrepreneurship at different levels of management are needed. It was determined that for the development of socially oriented business in Ukraine, it is worth using the best examples and models of world management, adapting them to our conditions, taking into account the peculiarities of the development of the territory, its infrastructure support and the mentality of the population.

The article uses general research methods, in particular general scientific methods, to reveal the content of the research; abstract-logical - to substantiate conclusions; comparison - for the analysis of information, etc., of the development of social business in the industrially developed countries of America, Europe and Asia. Among the traditional methods of revealing the content of the article, we highlight the literary method of research - the study of Internet sources, laws, monographs, articles and other publications, etc.

Transformation of business structures in Ukraine on an innovative basis is a necessary condition for their development. Ensuring such a process will allow creating prerequisites for the country's socio-economic growth in the long term by increasing the intellectual potential of society, providing the labor market with human resources on the one hand and on the other - a difficult task due to the powerful influence of a number of subjective factors, caused in particular by the unpreparedness of senior management personnel in making flexible decisions in war conditions, the underdevelopment of social infrastructure, the lack of transparent relations between the state and business structures, public and local communities.

Keywords: socially oriented, business, corporate social responsibility, population, model, management, state, social entrepreneurship.

Постановка проблеми. Якісно новим видом діяльності сьогодення є соціально орієнтований бізнес. Нині він поєднує підприємницьку ініціативу, носить соціальну спрямованість, так як його основною метою є вирішення соціальних проблем. Якщо основною ціллю діяльності суб'єкта господарювання є отримання прибутку від господарської діяльності, то основною метою соціально орієнтованого бізнесу є виробництво продукту або надання послуги, що носить соціальний характер.

Головними суб'єктами вітчизняних соціальних підприємств за даними [1, с. 6] є: громадська організація і фізична особа-підприємець – 28 % підприємств, громадська організація – 26 %, фізична особа-підприємець – 15 %, ТОВ – 13%, підприємство як об'єднання громадян – 13 %, благодійний фонд – 2,5 % та приватні підприємства – 2,5 %. Згідно дослідження фонду «Євразія», близько 30 % українських соціальних підприємств є бізнес-організаціями, 60 % – неприбуткові організації і приблизно 10 % є поєднаннями неприбуткової організації і підприємства. [2, с. 2]. Проте сегмент соціального бізнесу на сьогодні майже не інтегрований з загальним бізнесом, а соціально орієнтовані суб'єкти бізнесу є поодинокими.

Це говорить про те, що проблеми, які вирішує соціально орієнтований бізнес мало вивчені в Україні, тому потребують глибокого осмислення для реалізації соціальних цілей держави.

Аналіз сучасних закордонних і вітчизняних досліджень і публікацій. Дослідженням та вирішенням проблемних питань діяльності соціально орієнтованого бізнесу займалися як українські, так і зарубіжні вчені. Серед них: Арісс С., Боуен Г., Герет Т., Клоноскі Р., Бегма Ю., Бутко М., Гаврилова В., Галушка З., Гусак Н., Ковалевської А., Нечипоренко Я., Коваленко Є., Свинчук А., Сотник І. та ін. Як бачимо, проблема формування соціального бізнесу усвідомлена багатьма вченими, що знайшло відображення у значній кількості наукових праць. Однак, питання формування соціально орієнтованого бізнесу на сьогодні залишається мало дослідженим, що й окреслило мету даної статті: обґрунтувати напрями щодо формування соціально орієнтованого бізнесу в Україні на основі вивчення міжнародного досвіду та його адаптації в реальні умови економіки держави.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Віддаючи належне науковцям та практикам, які займаються даною проблематикою, варто звернути увагу на те, що в українській науковій літературі відсутнє комплексне обґрунтування сучасного стану функціонування соціального бізнесу. Відсутність достатнього його обґрунтування з наукової точки зору зумовлює актуальність статті.

Формування цілей статті. Метою статті є вивчення зарубіжного досвіду з питань формування та розвитку соціально орієнтованих підприємств та розробка практичних рекомендацій щодо його адаптації в умовах України.

Виклад основного матеріалу дослідження. У багатьох країнах вже давно та успішно функціонує бізнес, орієнтований на вирішення конкретних соціальних проблем. Уряди різних держав залучають та заохочують підприємства, фірми, організації до соціальних ініціатив. Такі бізнесові структури намагаються вирішити, наприклад,

екологічні проблеми, втілюють в життя використання соціальних інновацій, соціальне підприємництво, а великі корпорації дотримуються принципів управління корпоративної соціальної відповідальності.

Розвиток соціально орієнтованого бізнесу за рубежом пройшов тривалий шлях і має свої особливості. Розглянемо конкретніше його становлення в економіках передових країн світу.

У Сполучених Штатах державна підтримка соціального підприємництва як і в країнах Європи є масштабною. Наразі у США у сфері соціально орієнтованого бізнесу діє більше 600 організацій, з них некомерційних 19%, комерційних 81%. Також достатньо розвинуті освітні програми, наприклад у Гарварді та Пенсильванському університеті існують магістерські програми щодо діяльності у сфері соціальних інновацій. У Гарварді пропонують такі курси, як Leading Social Enterprise и Field Course: Social Innovation Lab [3].

Широкого розповсюдження отримали різні організаційно-правові форми як благодійне товариство (в т.ч РВС); корпорація соціального призначення (SPC); товариство з обмеженою відповідальністю з низьким прибутком (L3C); товариство з обмеженою вигодою та відповідальністю (BLLC); товариство з обмеженою відповідальністю. Найбільш популярною формою соціального підприємства станом на 2024 рік продовжує залишатися благодійне товариство, оскільки понад 80% штатів мають пільгове законодавство.

У Канаді під соціальним підприємством розуміють компанії, які продають товари та послуги, вбудовують у бізнес соціальні, культурні чи екологічні цілі та реінвестують більшу частину прибутку у свою соціальну місію. Згідно з оцінкою Thomson Reuters Foundation країна була визнана найкращою для створення та функціонування соціальних підприємств серед 45 найбільших економік світу. Не маючи окремих податкових привілеїв такі підприємства мають можливість отримання вигідного кредиту. Наприклад, банк BDS (Bank Development Canada, Банк ділового розвитку Канади) та кредитний союз Vancity надають вигідні кредити для соціальних підприємств. Також для своєї діяльності компанії отримують спеціальний сертифікат, який посвідчує, що компанія є соціально відповідальною. Програма сертифікації Buy Social Canada (третя сторона) сертифікує та визнає соціальне підприємство як таке, що надає пріоритет суспільним інтересам [4]. Для соціальних підприємств найбільш вживаними є такі організаційно-правові форми: кооперативи, орієнтовані на ринок некомерційні організації, організація розвитку громад та бізнес із соціальною ціллю [5].

Яскравим прикладом соціальної організації є Nonprofit Enterprise and Self-sustainability Team (NESsT), яка заснована в 1996 році в Чилі. Вона добре себе зарекомендувала в Латинській Америці та Східній Європі. Діяльність організації направлена на пошуки та підтримку ініціатив, що вирішують проблеми бідності та соціальної несправедливості шляхом розвитку соціального підприємництва – «бізнесу, керованого місією», який сприяє фінансовій стабільності неприбуткового сектору та соціальним перетворенням. До діяльності NESsT входить благодійна інституція, що залучає та акумулює кошти для підтримки проектів з соціального підприємництва від бізнес структур; університет, що ставить за мету сприяти ініціативам, що просувають ідеї та моделі соціального підприємництва, критично аналізує та розвиває такі ідеї в неприбутковому секторі, проводять навчання та обмін досвідом, випускають літературу; потужний напрямок з консультаційної діяльності, що складається з організації та проведення тренінгів та семінарів, індивідуальних консультацій, досліджень; глобальний електронний портал-магазин для рекламування та продажу продукції соціальних підприємств (Nonprofit enterprise and self-sustainability team, 2019).

Серед країн Європи варто звернути увагу на вирішення соціальних проблем та розвиток однойменного бізнесу у промислово розвинутих країнах. Так, у Німеччині соціальні підприємства часто є активними в галузі освіти, міграції, охорони

навколишнього середовища тощо. Компанії вирішують поточні та актуальні глобальні проблеми, такі як зміна клімату, соціальний поділ, цифрова трансформація німецького суспільства, що старіє. За даними Єврокомісії, кожен четвертий стартап у Європі є соціальним підприємством. На даний момент в Німеччині діє близько 900 соціальних підприємств. Організаційно-правова форма – поєднання соціального аспекту з підприємницьким чинником.

У Норвегії близько 300 компаній відносять себе до соціальних. Аналітичний центр Agenda ділить соціальних підприємців у Норвегії на три категорії: мисливські собаки, претенденти та розсипи. Мисливські собаки — це соціальні підприємці, які знаходять прогалини у послугах держави загального добробуту та вигадують нові рішення. Претенденти - це соціальні підприємці, які вважають, що існуючі заходи не мають достатньо великого впливу, і прагнуть конкурувати з тим, що надається нині. Розсипи - це соціальні підприємці, які залучають людей до роботи або назад через власну компанію чи організацію.

У Франції існує державна програма підтримки соціальних підприємців - *enterprises d'insertion* і *associations intermédiaires*. Під назвою «структури для інтеграції через економічну діяльність» об'єднані кілька типів структур, мета яких полягає в тому, щоб безробітні, які стикаються з особливими соціальними та професійними труднощами, могли отримати вигоду від трудових контрактів, а також конкретну підтримку. Інтеграційні майстерні та сайти пропонують субсидовані робочі місця в робочих групах і забезпечують супроводження, підтримку, технічний нагляд.

Серед соціальних підприємств виділяють:

1. Інтеграційні семінари та проекти (ACI) підприємств. Лише 8% з них складають некомерційні організації.

2. Посередницькі асоціації (AI)

3. Інтеграційні підприємства (EI)

4. Компанії з тимчасової інтеграції (ETTI).

Посередницькі асоціації наймають безробітних за контрактами з користувачами та надають їх на короткострокові завдання з окремими особами, асоціаціями, місцевими органами влади та підприємствами. Вони надають підтримку громадськості та сприяють швидкому та значному прогресу в працевлаштуванні людей, що втратили роботу.

Інтеграційні підприємства пропонують підтримку, спрямовану на адаптацію до продуктивного робочого середовища, тим самим інтегруючи працівників у сфері ринку праці з найкращими умовами.

Компанії з тимчасової інтеграційної роботи, зі свого боку, використовують тимчасові призначення, щоб дати людям можливість отримати цінний професійний досвід за короткий термін у звичайному комерційному секторі. Вони мають право вносити корективи в положення про включення в державні контракти [6]. Закон Франції про соціальну та солідарну економіку (SSE), прийнятий у 2014 році, забезпечує сприятливу та охоплюючу нормативну базу для кращої підтримки соціально орієнтованого бізнесу та нових соціальних ініціатив. Специфіка Закону полягає в побудові нової концептуальної основи, що охоплює більше, ніж традиційні статутні суб'єкти (тобто кооперативи, пайові товариства, асоціації і фонди), дотепер позначені як «організації SSE» [7].

Заслугує на увагу розвиток соціальних підприємств у Сінгапурі. Соціальними підприємства визнаються суб'єкти господарювання, створені з чіткими соціальними цілями, чіткими намірами та ресурсами, виділеними для досягнення своїх соціальних цілей. У Сінгапурі існує Сінгапурський центр соціального підприємництва (raiSE). Він був створений в 2015 році для розвитку сектору соціальних підприємств шляхом міжгалузевої співпраці між Міністерством соціального розвитку та розвитку сім'ї, Національною радою соціальних служб, Асоціацією соціальних підприємств і Tote Board для розвитку сектору соціальних підприємств. Центр займається підтримкою соціальних підприємств та підвищенням обізнаності. [8] Оскільки соціальні підприємства також є

бізнесом, вони повинні прагнути отримувати прибуток, а не покладатися на пожертви та фінансування. Як і будь-який бізнес, соціальні підприємства мають платити корпоративний податок. Оскільки соціальні підприємства прагнуть покращити світ навколо них, коли вони отримують прибуток, одержує прибуток і суспільство. Соціальними підприємствами можуть бути невеликі підприємства, такі як кафе, побутові послуги, продукти харчування та напої та роздрібні бутики, а також середні, які починають стратегічно включати соціальний вплив у свій бізнес і розробляти продукти та послуги для задоволення соціальних потреб. Вони також можуть бути величезними конгломератами, такими як NTUC Income. Згідно з глобальними дослідженнями соціальних підприємств Британської ради, у Сінгапурі існує приблизно 2660 соціальних підприємств. Ця цифра включає благодійні організації та товариства, а також приблизну кількість малих підприємств. Однак у gaiSE зафіксовано близько 367 учасників, згідно з його каталогом [9].

Наступним важливим складником соціально орієнтованого бізнесу є підприємства, які притримуються корпоративної соціальної відповідальності (КСВ).

У міжнародній практиці існує декілька моделей соціально відповідального бізнесу, що відповідають основним моделям корпоративного управління: американській, європейській та японській. Характеристики кожної моделі залежать від різних факторів, зокрема ролі агентств ООН та ЄС, державних пріоритетів, політики КСВ, регуляторних чинників, а також соціоекономічних й політичних пріоритетів та культурного контексту. Моделі визначаються за допомогою таких ознак як промислові відносини; фінансова система; внутрішня структура; система освіти та тренінгів; міжкорпоративні відносини [10, 11].

Американський підхід до соціальної відповідальності зосереджений на тому, як підприємство веде себе на ринку та як встановлює позитивні стосунки з місцевими та регіональними органами влади. Він передбачає спрямування частини прибутку компанії на соціально корисні проекти, благодійна діяльність часто є незалежною від основної діяльності компанії і може бути скорочена в залежності від економічної ситуації та політики компанії. Американська модель соціально відповідального бізнесу характеризується обмеженим впливом держави на його розвиток та приватний сектор. В США підприємства активно сприяють фінансуванню некомерційних проектів соціальної відповідальності через корпоративні фонди. Держава підтримує соціально відповідальний бізнес шляхом впровадження податкових пільг. Зараз більшість великих національних та транснаціональних компаній та банків у США розглядають її як стратегічний аспект свого бізнесу.

Американська модель корпоративної соціальної відповідальності застосовується в малих фірмах, в країнах, що розвиваються, де не завжди є достатньо фінансових і людських ресурсів для впровадження комплексної політики КСВ на рівні стратегії. Це зумовлено наступним:

1. Модель досить легко втілити в життя, і результати реалізації часто є відкритими для громадськості. Для інвестора участь компанії у благодійній діяльності свідчить про її соціальну стабільність і, отже, робить її більш привабливою для зовнішніх інвестицій.

2. При правильному застосуванні ця модель дозволяє бачити компанію як організацію, що піклується про потреби мешканців міста, району або регіону.

У Європі історично склалася інша модель соціальної відповідальності, яка ґрунтується на соціально-відповідальних механізмах управління бізнесом при значному впливі держави. Основним чинником у європейській моделі є партнерські відносини: держава часто має своїх представників у керівництві та володіє пакетами акцій у всіх бізнесових структурах. Згідно з європейською моделлю КСВ, соціально-відповідальна діяльність компанії є не просто благом, але і способом досягнення її бізнес-цілей і важливою складовою стратегії для забезпечення додаткової інвестиційної привабливості компанії. Ця модель передбачає інтеграцію соціальних ініціатив у стратегію розвитку

компанії, враховуючи їхнє економічне обґрунтування. Для інвесторів вона приваблива, оскільки результати її впровадження можна виміряти конкретними показниками, включаючи фінансові.

В Японії та Південній Кореї поширена азійська модель соціально відповідального бізнесу, де держава активно регулює ці процеси. Бізнес в цих країнах майже повністю виконує соціальні зобов'язання перед своїми працівниками, забезпечуючи житло, підтримуючи розвиток сімейних професійних династій та надаючи фінансову підтримку для освіти дітей співробітників, а також фінансуючи послуги здоров'я та пенсійне забезпечення. Ця система відповідає концепції «пожиттєвого найму», яка була популярна в Японії в другій половині ХХ століття. Азійська модель корпоративної відповідальності передбачає формування соціальної згуртованості в межах компанії та ділової згуртованості на рівні індустріальної групи. У цій моделі підприємство розглядається як «виробнича сім'я», де кожен працівник вважається членом цієї сім'ї, і його відповідальність та права виходять за межі звичайних трудових обов'язків. Корпорація, у свою чергу, підтримує працівників на всіх етапах їхнього життя: допомагає в придбанні житла, надає фінансову підтримку при народженні дітей та їхньому навчанні, генерує щедру вихідну допомогу та надає корпоративні пенсії.

У наукових джерелах можна знайти і додаткові підходи, такі як британський, канадський або латиноамериканський, що враховують конкретні способи втілення корпоративної соціальної відповідальності. Зокрема, британська модель соціальної відповідальності бізнесу є за своєю суттю поєднанням європейської та американської моделей. З європейською моделлю схожість полягає в активній підтримці та стимуляції бізнесу державою, а з американською моделлю – у великій активності бізнесу в реалізації соціальних проєктів.

Виходячи із вище сказаного можна зробити висновок, що кожна з моделей КСВ має свої особливості, переваги та недоліки. Щодо впровадження цих моделей в Україні, ситуація ще залишається на початковому етапі, оскільки вітчизняна наука почала досліджувати подібні проблеми не так давно. У порівнянні з американською та європейською моделями, українське державне регулювання КСВ відіграє значну роль. Проте в Україні КСВ ще не стала складовою частиною організаційного управління в компаніях. Лише у половини з тих, що реалізують політику КСВ, є стратегія соціальної відповідальності, і лише у чверті – бюджет на програми або заходи зі соціальної відповідальності. Більшість компаній займаються пошуком ідей для програм КСВ та розробкою планів їх реалізації на рівні керівництва [10].

Окремого дослідження потребує питання прогнозування розвитку соціально-орієнтованого бізнесу в Україні, що, на нашу думку, характеризується як економічними чинниками (змінюючи прибутку під впливом інвестицій в розвиток соціального бізнесу), так і соціальними (чисельності зайнятих в соціально-орієнтованих підприємствах) та політичними (воєнний стан).

Важливо підкреслити, що з розвитком соціально орієнтованого бізнесу, зокрема соціального підприємництва, зростає актуальність неприбуткових організацій в різних сферах життя. Нині державна і місцева політика будуються з урахуванням економічного потенціалу некомерційних організацій, що має бути враховане і стимульоване у програмах та стратегіях розвитку на різних рівнях управління і потребує окремого вивчення та дослідження в частині розвитку соціально орієнтованого бізнесу.

Висновки. Отже, формування соціально-орієнтованого бізнесу в Україні повинно здійснюватися в залежності від організаційної структури кожного конкретного виду підприємств, на виборі і розкритті внутрішньої їх структури. Визначення напрямів формування соціально-орієнтованого бізнесу в Україні повинно бути зорієнтовано на забезпечення зацікавленості персоналу в досягненні цілей підприємства та направлене на підвищення соціальної його ефективності. Для цього необхідна активна державна підтримка, яка має обумовити основні напрями національної стратегії КСВ, удосконалити

чинні закони, програми та запровадити нові, а також стимулювати наукові дослідження та практичні рішення для формування соціально відповідального суспільства.

Таким чином, для формування соціальної місії бізнесу Україні потрібно ще пройти чималий шлях, адже наразі існує нерозуміння цілісності концепції, апробованих практик та їх переваг. Крім того, КСВ в Україні здебільшого зосереджена на найближчому колі стейкхолдерів, таких як держава, власники і персонал, і мало уваги приділяється широкому колу зацікавлених сторін, таким як місцеві співтовариства, громадські організації тощо.

Ефективно налагоджена взаємодія держави та бізнесу – це механізм економічного зростання та соціальний добробут населення, а тому в подальшому будуть досліджуватися різні чинники – правові, інституційні, організаційні та соціо-економічні, що впливають на розвиток соціально орієнтованих підприємств в регіонах держави.

Література

1. Галушка З.І. Роль соціального підприємництва у забезпеченні розвитку громад. *Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Соціальне підприємництво: теорія, практика та міжнародний досвід»*, КНЕУ, 18 травня 2018 року, ст.182-185. URL: https://kneu.edu.ua/userfiles/Faculty_of_Economics_and_Administration/news/2018_0613/18-5454.pdf (дата звернення: 01.10.2024).
2. Свинчук А.А. Організаційні механізми розвитку соціальних підприємств в Україні: дис.канд.екон.наук: 08.00.04/ Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». Київ, 2016. 340 с. URL: https://kneu.edu.ua/userfiles/d26.006.03/2016/dis2Bd_Svynchuk.pdf (дата звернення: 01.10.2024).
3. Top 5 universities offering social entrepreneurship programs – HotCubator | Learn| Grow| Catalyse. HotCubator | Learn| Grow| Catalyse. URL: <https://hotcubator.com.au/social-entrepreneurship/top-5-universities-offering-social-entrepreneurship-programs/> (дата звернення: 01.10.2024).
4. Social enterprise certification. Buy Social Canada. URL: <https://www.buysocialcanada.com/services/social-enterprise-certification/> (дата звернення: 01.10.2024).
5. SME profile: social enterprises in Canada. Language selection - Innovation, Science and Economic Development Canada Main Site / Sélection de la langue - Site principal d'Innovation, Sciences et Développement économique Canada. URL: <https://ised-isde.canada.ca/site/sme-research-statistics/en/research-reports/sme-profile-social-enterprises-canada> (дата звернення: 17.09.2024).
6. Les structures d'insertion par l'activité économique (SIAE). Loire-atlantique.fr. URL: https://www.loire-atlantique.fr/44/insertion-emploi/les-structures-d-insertion-par-l-activite-economique-siae/c_1416898 (дата звернення: 17.09.2024).
7. Boosting social enterprise development. OECD, 2017. URL: <https://doi.org/10.1787/9789264268500-en> (дата звернення: 17.09.2024).
8. About raiSE. raiSE. URL: <http://www.raise.sg/about/about-menu/about-us.html> (дата звернення: 01.10.2024).
9. Guide To Understanding Social Enterprises In Singapore. DollarsAndSense Business. URL: <https://dollarsandsense.sg/business/guide-to-understanding-social-enterprises-in-singapore/> (дата звернення: 22.09.2024).
10. Македон В.В. Дослідження процесів забезпечення соціальної відповідальності у провідних моделях корпоративного управління. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства. Сер. : Економічні науки. 2012. Вип. 126. С. 198–206.*

11. Zelinska, H., Andrusiv, U., Protsyshyn, A., Vyshnevskaya, O., Dovgal, O., & Sydor, H. (2022). Innovative development of Ukraine: competitiveness of enterprise staff in the context of globalization changes. *Journal of Hygienic Engineering & Design*, 40.

References

1. Halushka, Z.I. (2018), "The role of social entrepreneurship in ensuring community development", *Zbirnyk materialiv Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Sotsialne pidpriemnytstvo: teoriia, praktyka ta mizhnarodnyi dosvid»* [Proceedings of the International Scientific and Practical Conference "Social Entrepreneurship: Theory, Practice and International Experience"], KNEU, May 18, 2018, pp.182-185, available at: https://kneu.edu.ua/userfiles/Faculty_of_Economics_and_Administration/news/2018_0613/18-5454.pdf (Accessed 01.10.2024).

2. Svynchuk, A.A. (2016), "Organizational mechanisms of development of social enterprises in Ukraine", Abstract of Ph.D. dissertation, 08.00.04, Derzhavnyi vyshchyi navchalnyi zaklad «Kyivskiy natsionalnyi ekonomichnyi universytet imeni Vadyma Hetmana», Kyiv, Ukraine, P. 340, available at: https://kneu.edu.ua/userfiles/d26.006.03/2016/dis2Bd_Svynchuk.pdf (Accessed 01.10.2024).

3. Top 5 universities offering social entrepreneurship programs – HotCubator | Learn| Grow| Catalyse. HotCubator | Learn| Grow| Catalyse. URL: <https://hotcubator.com.au/social-entrepreneurship/top-5-universities-offering-social-entrepreneurship-programs/> (дата звернення: 01.10.2024).

4. Social enterprise certification. Buy Social Canada. URL: <https://www.buysocialcanada.com/services/social-enterprise-certification/> (Accessed 01.10.2024).

5. SME profile: social enterprises in Canada. Language selection - Innovation, Science and Economic Development Canada Main Site / Sélection de la langue - Site principal d'Innovation, Sciences et Développement économique Canada. URL: <https://ised-isde.canada.ca/site/sme-research-statistics/en/research-reports/sme-profile-social-enterprises-canada> (Accessed 17.09.2024).

6. Les structures d'insertion par l'activité économique (SIAE). Loire-atlantique.fr. URL: https://www.loire-atlantique.fr/44/insertion-emploi/les-structures-d-insertion-par-l-activite-economique-siae/c_1416898 (Accessed 17.09.2024)

7. Boosting social enterprise development. OECD, 2017. URL: <https://doi.org/10.1787/9789264268500-en> (Accessed 17.09.2024).

8. About raiSE. raiSE. URL: <http://www.raise.sg/about/about-menu/about-us.html> (Accessed 01.10.2024).

9. Guide To Understanding Social Enterprises In Singapore. DollarsAndSense Business. URL: <https://dollarsandsense.sg/business/guide-to-understanding-social-enterprises-in-singapore/> (Accessed 22.09.2024).

10. Makedon V.V.(2012). Doslidzhennia protsesiv zabezpechennia sotsialnoi vidpovidalnosti u providnykh modeliakh korporatyvnoho upravlinnia. Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu silskoho hospodarstva. Ser. : Ekonomichni nauky. 2012. Vyp. 126. S. 198–206.

11. Zelinska, H., Andrusiv, U., Protsyshyn, A., Vyshnevskaya, O., Dovgal, O., & Sydor, H. (2022). Innovative development of Ukraine: competitiveness of enterprise staff in the context of globalization changes. *Journal of Hygienic Engineering & Design*, 40.